

Εξελίξεις στην έννοια και την πρακτική της χωροταξίας

Δρ. Παναγιώτα Καραμέτου

28.11.2025

Βασικές έννοιες

Χωροταξία ή Χωροδιαχείριση;

Χωρικός Σχεδιασμός

Spatial Planning

Χωρικός Προγραμματισμός

Spatial Planification

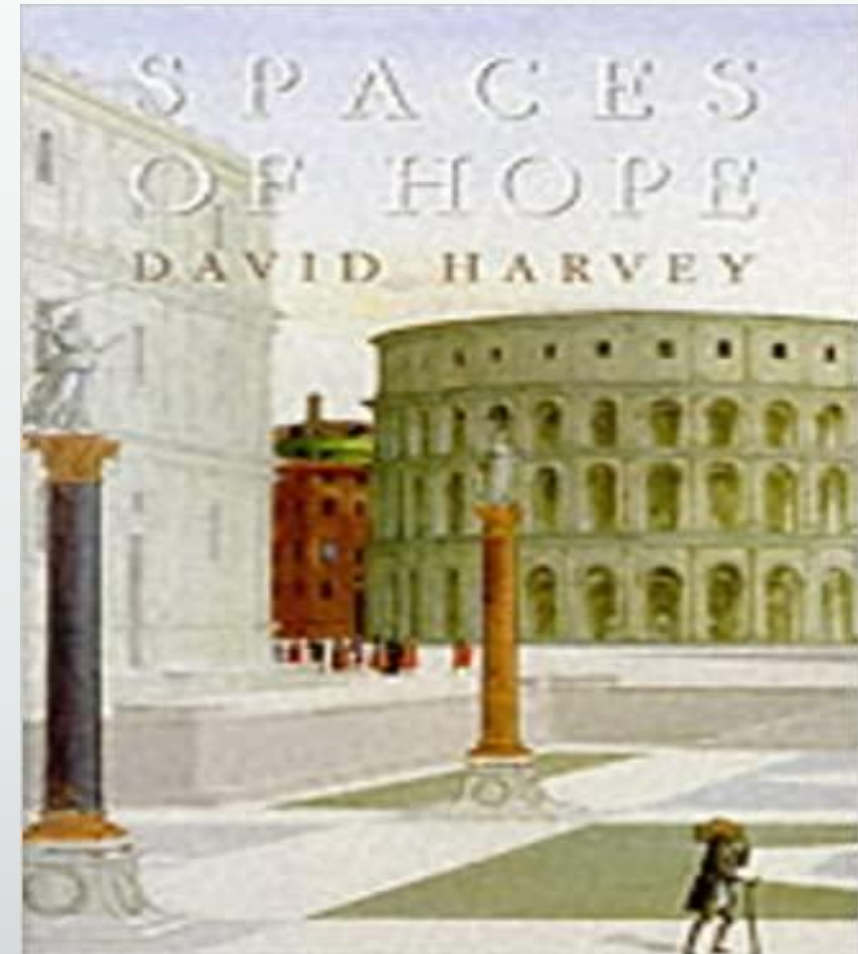
Η έννοια του χώρου

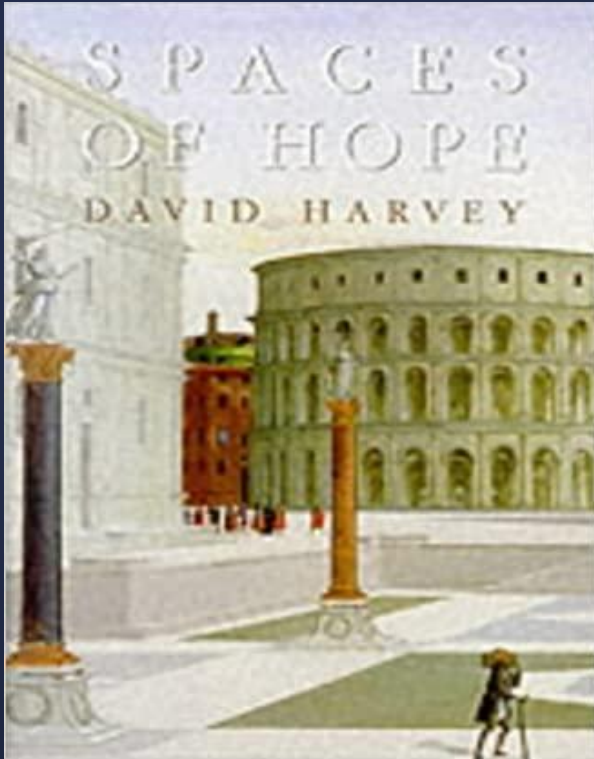
Πηγή: <https://medium.com/ha-perspectives/what-makes-a-place-a-place-24792467c6ff>

Ο χώρος, σύμφωνα με τον Harvey (2006), μπορεί να διακριθεί σε:

- ✓ Απόλυτο χώρο (*absolute space*)
- ✓ Σχετικό χώρο (*relative space*)
- ✓ Χώρο των σχέσεων ή σχεσιακό χώρο (*relational space*)

Ο χώρος, σύμφωνα με τον Harvey (2006), μπορεί να διακριθεί σε:

- **Απόλυτος χώρος (absolute space) (1)**

- διακριτός

- ✓ τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου

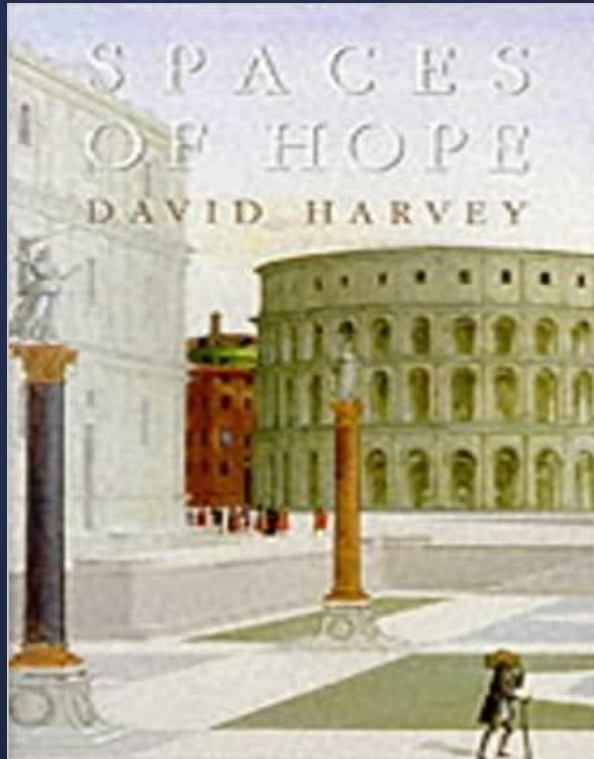
- (οι γέφυρες, τα βουνά, τα φαράγγια, τα ποτάμια, οι λίμνες κ.λπ.)

- ✓ τα ανθρωπογενή χαρακτηριστικά

- (δομημένο περιβάλλον π.χ. πόλεις, κτίρια, οδικό δίκτυο, σύνορα, διοικητικά όρια κ.λπ.)

- ✓ Στατική κατανόηση του χώρου

Ο χώρος, σύμφωνα με τον Harvey (2006), μπορεί να διακριθεί σε:

- **Σχετικός χώρος (*relative space*) (2)**
 - ✓ αφορά ένα χωρικό πλαίσιο το οποίο μεταβάλλεται έντονα και καθορίζεται από τα δεδομένα τα οποία το διαμορφώνουν π.χ. ροές ενέργειας, ανθρώπων, κεφαλαίων, πληροφοριών και αγαθών.
 - ✓ Δυναμική κατανόηση του χώρου

- **Χώρος των σχέσεων ή σχεσιακό χώρο (*relational space*) (3)**
 - Ο χώρος των σχέσεων, χώρος του Leibniz και η κριτική στο Νευτώνειο χώρο και στην απόλυτη προσέγγιση, προσαρμόζεται καλύτερα στη μελέτη των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών διαστάσεων.
 - Κάθε σημείο του χώρου αυτού υφίσταται την επίδραση, στοιχείων των παραπάνω διαστάσεων από το παρελθόν και το παρόν.

- ✓ Δυναμική κατανόηση του χώρου

Μια αντίστοιχη διάκριση γίνεται και από τη Λεοντίδου (2011):

- **Χώρος ως απόλυτη φυσική οντότητα**

Αφορά μια φυσική και γεωγραφική αντίληψη του χώρου, ως του φυσικού υποβάθρου πάνω στο οποίο εμπλέκονται οι ανθρώπινες δραστηριότητες.

- **Χώρος ως σχέση ή διαδικασία**

Η αντίληψη αυτή του χώρου ενσωματώνει τη χωροθέτηση και την αλληλεξάρτηση των δραστηριοτήτων, τη χωρική διαφοροποίηση οικονομικών δομών και κοινωνικών σχέσεων κ.λπ.

- **Χώρος ως «τόπος»**

Στηρίζεται στη συγκρότηση ενός τόπου στη βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του (φυσικών, κοινωνικών, ιστορικών, πολιτικών, πολιτιστικών, οικονομικών κ.λπ.), που συμβάλλουν στη δημιουργία της ιδιαίτερης ταυτότητάς του και τον διαφοροποιούν από άλλους τόπους.

Η τρείς επιμέρους διαστάσεις του χώρου συνυπάρχουν κάθε φορά!

π.χ. Παρθενώνας:

Ο απόλυτος χώρος, ο σχετικός χώρος και ο χώρος των σχέσεων του εν λόγω μνημείου συνυπάρχουν ως ευδιάκριτες αλλά και αλληλένδετες οντότητες!

Χωρικός Σχεδιασμός ή Χωρικός Προγραμματισμός!

Χώρος και χωρικός σχεδιασμός

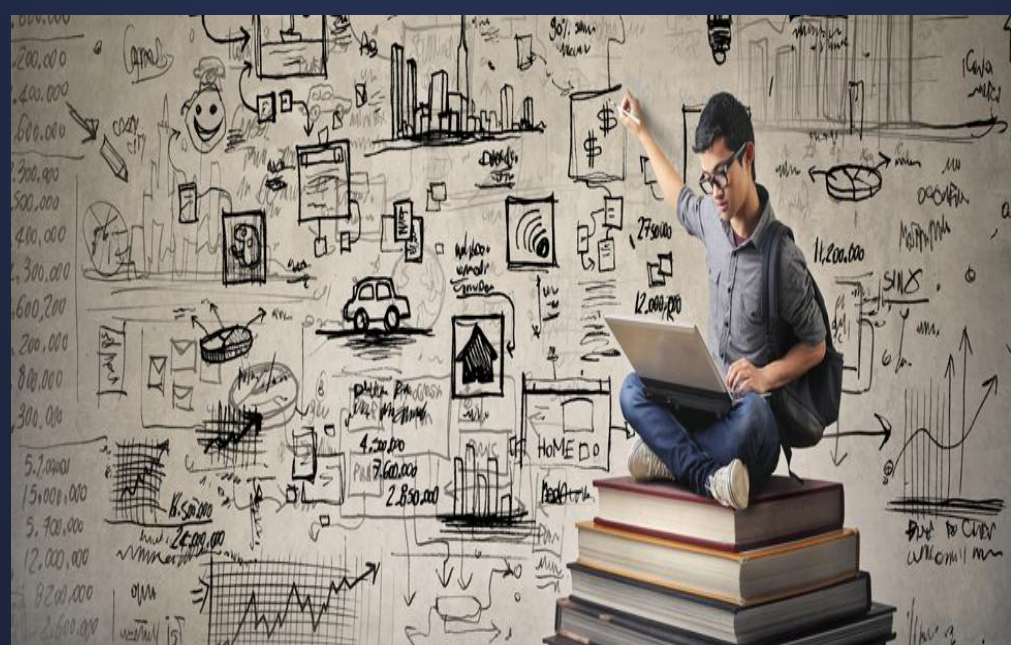
Ο χωρικός σχεδιασμός εστιάζει το ενδιαφέρον του στον φυσικό χώρο, που αποτελεί το υπόβαθρο πάνω στο οποίο εξελίσσονται οι παρεμβάσεις του για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σχεδιαστικών στόχων προς όφελος του δημόσιου συμφέροντος!

Σχέδιο...

Σχέδιο:

- «...η φυσική αναπαράσταση ενός αντικειμένου»,
μια ζωγραφιά ή ένας χάρτης
- «...η μέθοδος για να κάνει κανείς κάτι» ή
- «...οποιαδήποτε δομημένη αναπαράσταση
στοιχείων που αποβλέπουν στην επίτευξη ενός
στόχου»
- «Μια πορεία δράσης, που κατευθύνεται στην
επίτευξη στόχων από επιθυμητά μέσα»
- «Ένα σύνολο αποφάσεων και στρατηγικών που
οδηγούν στην επιτυχή αντιμετώπιση των αναγκών
των πολιτών του πολύπλοκου και πολυσύνθετου
κοινωνικού οργανισμού που λέγεται πόλη»

(Χριστοφιλόπουλος, 1990)

Σχεδιάζω...

Σχεδιασμός...

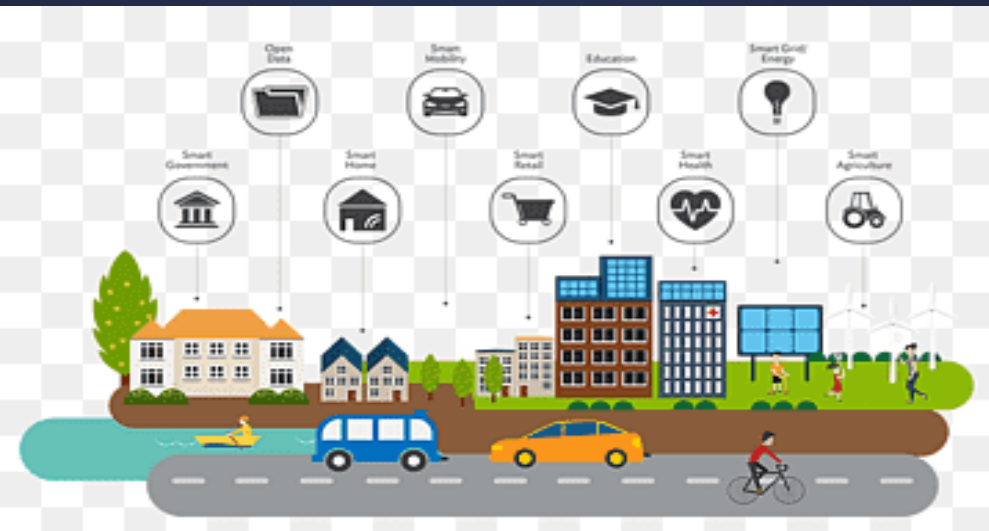
Σχεδιάζω

- «βάζω σε σειρά»
- «πρόδηλη επιδίωξη κάποιου στόχου, οργάνωση δράσεων σε δομημένη ακολουθία»
 - Οργανώνω, κατευθύνω σύμφωνα μ' ένα σχέδιο

(<https://static.eudoxus.gr/books/03/chapter-43103.pdf>)

Από τον σχεδιασμό στον σχεδιασμό του χώρου ή
τον χωρικό σχεδιασμό...

Χωρικός σχεδιασμός...

- Ο σχεδιασμός του χώρου εισάγει τη χωρική διάσταση στη διαδικασία σχεδιασμού και αποβλέπει σε μια κατανομή δραστηριοτήτων καλύτερη από αυτή που θα προέκυπτε χωρίς το σχεδιασμό.
- Συχνά συναντάται ως «φυσικός σχεδιασμός» ή καλύτερα «χωρικός σχεδιασμός»

(<https://static.eudoxus.gr/books/03/chapter-43103.pdf>)

Χωρικός σχεδιασμός

- Ο προσδιορισμός της έννοιας του χωρικού σχεδιασμού παρουσιάζει δυσκολίες, οι οποίες σχετίζονται με τη διαφορετική πρακτική εφαρμογή που έχει στο εκάστοτε πλαίσιο που αναφέρεται.

Το πλαίσιο αυτό σχετίζεται με

- ✓ τους επιδιωκόμενους αναπτυξιακούς στόχους,
- ✓ το είδος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο σχεδιασμός,
- ✓ το ισχύον θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο,
- ✓ το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο υλοποιείται ο σχεδιασμός κ.ά.
- ✓ Έτσι, ανάλογα με την πρακτική εφαρμογή του καθιερώνεται και ένας διαφορετικός τρόπος αντίληψης αυτού

(Γιαουτζή και Στρατηγέα, 2011)

Χωρικός σχεδιασμός...

[...] μια **διαδικασία παρέμβασης**, η οποία αποβλέπει **στην επίλυση παρόντων ή μελλοντικών προβλημάτων**, με στόχο την αρμονικότερη λειτουργία της κοινωνίας. Ο σχεδιασμός περιλαμβάνει **σειρά ενεργειών** και βημάτων, που οδηγούν στην επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, όπως αυτοί έχουν διατυπωθεί από τα κέντρα λήψης αποφάσεων, μέσα από τα **στάδια** της εκάστοτε διαδικασίας παρέμβασης.

Χωρικός σχεδιασμός...

Ο Βασενχόβεν (2004:25) ορίζει τον χωρικό σχεδιασμό ως:

[...] εργαλείο για την επιδίωξη στόχων, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα, η περιφερειακή ισορροπία, η αποτελεσματικότητα στη χρήση των πόρων σε στενότητα, η κοινωνική ευημερία και η ποιότητα ζωής, η προστασία της παραδοσιακής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος και τέλος η εξασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος.

shutterstock.com - 196107437

Χωρικός σχεδιασμός.....

Σχετικά με τον ορισμό του σχεδιασμού του χώρου, ο **Καμχής** (2007:24) σημειώνει ότι:

«Οι διάφοροι ορισμοί για τον σχεδιασμό συγκλίνουν στις έννοιες του καθορισμού των στόχων, της ανάλυσης δεδομένων, της αξιολόγησης εναλλακτικών αντιμετωπίσεων, επιλογών και αποφάσεων, της διατύπωσης προγράμματος ενεργειών και διαδικασιών υλοποίησης. Κοινός, επίσης, τύπος των διαφόρων ορισμών του σχεδιασμού είναι ότι **υπάρχει κάποια τελική επιθυμητή κατάσταση**. Ο σχεδιασμός είναι το άθροισμα όλων των ενεργειών που αναλαμβάνονται από κάποια αρχή ή αρχές, έτσι ώστε να επιτευχθεί αυτή η τελική επιθυμητή κατάσταση»

(Στρατηγέα, 2016)

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5428/1/oo_master_document_FINAL_21_3_2016-KOY.pdf

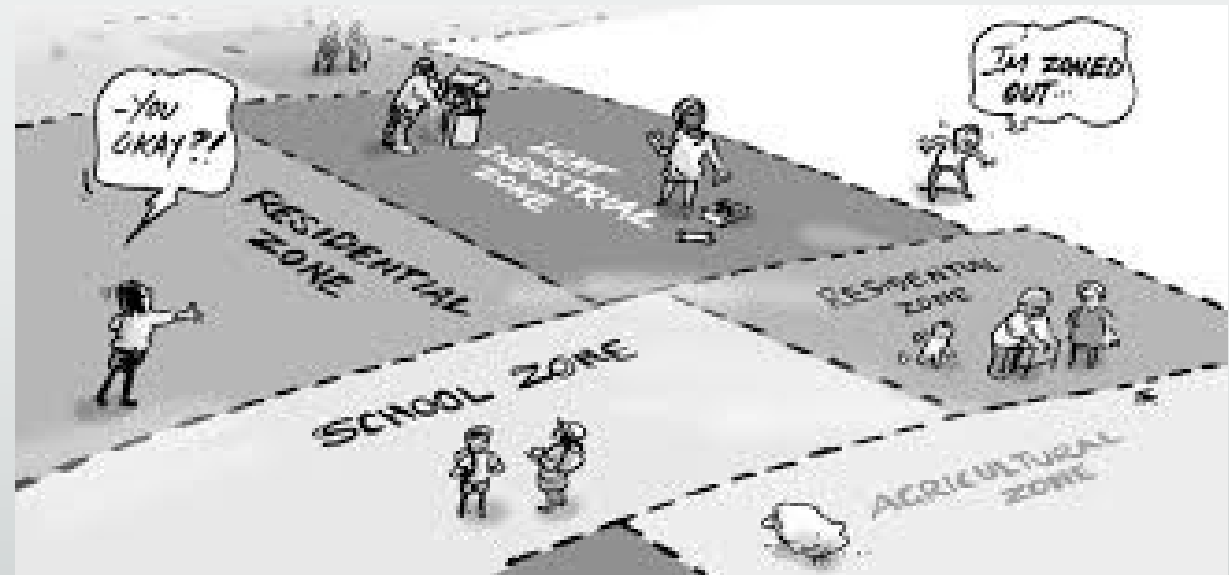

Ταξινόμηση με βάση τα μεθοδολογικά χαρακτηριστικά του σχεδιασμού

- ✓ Σφαιρικός / καθολικός / περιεκτικός σχεδιασμός (comprehensive planning)
- ✓ Σχεδιασμός με αποσπασματικές μικρο-βελτιώσεις (disjointed incrementalism)
- ✓ Μικτά μοντέλα σχεδιασμού / σχεδιασμός «μικτής ανίχνευσης» (mixed scanning)
- ✓ Συστημικός σχεδιασμός (systemic planning)
- ✓ Στρατηγικός και τακτικός σχεδιασμός (strategic and tactical planning)
- ✓ Στοχοθετικός και διορθωτικός ή «βήμα-προς-βήμα» σχεδιασμός (goal-oriented or remedial / piecemeal planning)
- ✓ Σχεδιασμός «μελλοντικής εικόνας» και σχεδιασμός «διαδικασίας» (blueprint planning and process planning)
- ✓ Σχεδιασμός «δράσης» ή «ταχύρρυθμος» σχεδιασμός (action planning – speed planning)
- ✓ Συνεργατικός σχεδιασμός (collaborative planning).

Τα μέρη του Σχεδιασμού του Χώρου: Χωροταξία και Πολεοδομία

- ✓ Ο σχεδιασμός του χώρου περιλαμβάνει τις πιο καθιερωμένες έννοιες της χωροταξίας και της πολεοδομίας.
- ✓ Χρησιμοποιούμε συχνά την ευρύτερη έννοια «χωροταξία» ως ταυτόσημη με τον σχεδιασμό του χώρου.
- **Χωροταξία** είναι ο προσχεδιασμένος μετασχηματισμός του κοινωνικο – οικονομικού γεωγραφικού χώρου, που εκφράζει τους στόχους μιας οργανωμένης κοινωνίας.

Χωροταξία...

Δηλώνει τον χωρικό προγραμματισμό και σχεδιασμό

- ✓ ως κυβερνητική δράση
- ✓ ως συγκροτημένο επιστημονικό κλάδο στον ακαδημαϊκό χώρο

1953: η χωροταξία θεσμοθετείτε στον ακαδημαϊκό χώρο

«Η χωροταξία μπορεί να γίνει αντιληπτή μέσω διαφορετικών και αντιτιθέμενων θεωρητικών προσεγγίσεων»

(Κυβέλου, Σ. 2010)

Πως ορίζεται η χωροταξία; (1)

Γαλλική αντίληψη:

- «η χωροταξία ορίζεται ως η **οργάνωση του χώρου** μέσω, κυρίως της **υλοποίησης υποδομών**»

20^{ος} αιώνας: κλασσικός ορισμός

- «η δημόσια βούληση να οργανωθεί η οικονομική και η ανθρώπινη γεωγραφία ενός χώρου θεωρούμενου σύμφωνα με μια ισορροπημένη ευταξία (διευθέτηση), **λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα προϋπάρχοντα δεδομένα, όσο και τα ειδικά εμπόδια σε κάθε τόπο**»

(Κυβέλου, 2010)

Πως ορίζεται η χωροταξία; (2)

« η δράση και η πρακτική της τοποθέτησης σε τάξη ανθρώπων και δραστηριοτήτων, υποδομών και μέσων επικοινωνίας που αυτοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν, σε έναν συγκεκριμένο χώρο και μια προοπτική θεώρηση λαμβάνοντας υπόψη τα **φυσικά, ανθρώπινα, οικονομικά και στρατηγικά εμπόδια**.... Αυτή η τάξη επιδιώκεται προκειμένου οι λειτουργίες και οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων να εξελίσσονται με τον πλέον αποτελεσματικό, οικονομικό και αρμονικό τρόπο..» Merlin, Choay (2000)

(Κυβέλου, 2010)

Πως ορίζεται η χωροταξία; (3)

Μεταμοντέρνα προσέγγιση

«Χωροταξία» ή «ανάπτυξη του χώρου και των χωρικών ενοτήτων» σημαίνει **τα μέσα και τις διαδικασίες που τίθενται σε εφαρμογή από τις δημόσιες αρχές και τους χωρικούς δρώντες** έτσι ώστε να καταστήσουν τη θεωρούμενη «χωρική ενότητα» (Territory) ανταγωνιστική μέσα σε μία οικονομία όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιούμενη.

(Κυβέλου, 2010)

Πολοδομία...

Πολοδομία:

- Πόλη + δομή
- ✓ η επιστήμη που πραγματεύεται **το κτίσιμο των οικισμών**
- ✓ Έχει σκοπό να **εξασφαλίζει εκείνες τις συνθήκες που αφορούν στην καλή διαβίωση των κατοίκων ενός οικισμού τώρα και στο μέλλον!**

(Παπαγεωργίου, 1997)

Πολεοδομία...

- **Πολεοδομία**, είναι η τέχνη και η εφαρμοσμένη πρακτική που έχει σαν αντικείμενο τη δόμηση, δηλαδή το κτίσιμο, της πόλης.
- Η πολεοδομία ξεκίνησε ιστορικά ως μια εφαρμογή της αρχιτεκτονικής σκέψης στην κλίμακα της πόλης, σε χώρο δηλαδή πολύ ευρύτερο από αυτόν του κτιρίου ή του κτιριακού συγκροτήματος, και **ως ένας διακριτός κλάδος της αρχιτεκτονικής**.

Σχέσεις και κοινά στοιχεία πολεοδομίας και χωροταξίας

- Ο σχεδιασμός των πόλεων και των περιφερειών, ο αστικός και περιφερειακός σχεδιασμός, η πολεοδομία και η χωροταξία, ως επιστημονικοί κλάδοι, **αποτελούν μια ενότητα, με κοινά στοιχεία.**
- Βασικό χαρακτηριστικό τους, **η ενασχόληση με τον χώρο και η επιδίωξη σύνθετων, πολλαπλών, συχνά συγκρουόμενων στόχων.**
- Ανάγκη εξεύρεσης και επιλογής ποικίλων μέσων για επίτευξη στόχων, άρα και τεχνικής γνώσης και εξοικείωσης με τις δυνατότητες που παρέχει το κοινωνικό, πολιτικό, θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο.
- Ο σχεδιασμός δεν αποτελεί απλώς μια ορθολογική, γραφειοκρατική διαδικασία μεταβίβασης «εκ των άνω προς τα κάτω» εντολών της εξουσίας και / ή μιας κάστας ειδημόνων.

Σχέσεις και κοινά στοιχεία πολεοδομίας και χωροταξίας

- ✓ Έμφαση στην χρήση της γης και στην χωροθέτηση δραστηριοτήτων πάνω σ' αυτήν, λόγω ανταγωνισμού χρήσεων και στενότητας του πόρου «γη».
- ✓ Ρύθμιση και διαχείριση ανταγωνιστικών πιέσεων, αλλά και προστασία της κληρονομιάς του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.
- ✓ Διαχείριση πόρων (οικονομικών, φυσικών, κοινωνικών και ανθρώπινων, χωροθετικών και γεωπολιτικών, πολιτιστικών).
- ✓ Κοινή επιδίωξη στόχων, όπως η κοινωνική δικαιοσύνη και η ισότητα, η χωρική ισορροπία, η αποτελεσματικότητα στην χρήση πόρων σε στενότητα, η κοινωνική ευημερία και η ποιότητα ζωής, η προστασία της παραδοσιακής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος, η εξασφάλιση του δημόσιου συμφέροντος.

Σχέσεις και κοινά στοιχεία πολεοδομίας και χωροταξίας

- ✓ Ο χωροτάκτης - πολεοδόμος, ως δημόσιος λειτουργός ή ελεύθερος επαγγελματίας, κινείται μέσα σε ένα διοικητικό και θεσμικό πλαίσιο, πολλές φορές απομακρυσμένο από την θεωρητική υποδομή της χωροταξίας, αλλά και από τα πραγματικά κέντρα αποφάσεων.
- ✓ Ο σχεδιασμός του χώρου, χωροταξικός και πολεοδομικός, είναι ταυτόχρονα τόσο **ένας επιστημονικός κλάδος**, με θεωρητικό υπόβαθρο δανεισμένο σε μεγάλο βαθμό από κοινωνικές και τεχνολογικές επιστήμες, όσο και **μια λειτουργία του κράτους**, που υποστηρίζεται από νομοθετικές διατάξεις και διοικητικές διαδικασίες.

Σχέση Πολεοδομίας με Χωροταξία

- Η αλλαγή της εικόνας που επιβάλλεται από τη χωροταξία εφαρμόζεται από την πολεοδομία!!!
- Αυτό κυμαίνεται από μεγάλης κλίμακας έργα αστικής ανανέωσης μέχρι την εφαρμογή περιβαλλοντικής ποιότητας και εξωραϊσμού στο αστικό περιβάλλον, με τρόπο που να καθιστά τον δημόσιο χώρο φιλικό προς το χρήστη και ευδιάκριτο μέσα στην πόλη

Βιώσιμη ανάπτυξη και χωροταξία...

- **Η χωροταξία** εμπλουτίζεται, ανασυντάσσεται και αναδιαμορφώνεται λαμβάνοντας το χαρακτήρα μιας **διαχείρισης χωρικών ενότητων**
- Σύμφωνα με τον Serge Antoine (1996) « Με τη βιώσιμη ανάπτυξη η «χωροταξία» θα πρέπει να μετεξελιχθεί σε «χωροδιαχείριση»
- Υπάρχει ανάγκη ενός πραγματικού χωρικού μάνατζμεντ (management territorial) ως μια τοπική προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης» (Jean-Louis Guigou, 1996)

(Κυβέλου, 2010)

Σας ευχαριστώ πολύ!

karametou@hua.gr

<https://eclass.hua.gr/courses/OIK349/>